

Merhum Mâhir İz

Fuad Günel

1. Bölüm

Hayata bakışımızın ve dünya görüşümüzün şekillenmesinde önemli tesirleri olan çok kıymetli hocalarımızdan birisi de Mâhir Bey idi.

İstanbul İmam-Hatip Okuluna kaydımı yaptırdığımda, Mâhir Bey, müdürlüğünü yaptığı bu ilim yuvasından iki yıl önce ayrıldığı için kendisini tanıma şerefine nâil olamamış, sadece adını duyuytum.

İstanbul İmam-Hatip Okulunda, lise ikiye geçtiğim 1966 senesinin yaz tatilinde merhum Ahmet Muhtar Büyükçınar Hocamız Yalova Esenköy'de bir yaz kampı açmıştı. Üç yıl devam eden bu kamplar, galiba son iki yılında Mâhir Hocamızın ilim heyetinde yer aldığı İlim Yayma Cemiyetinin himâyelerinde gerçekleşmişti. 1966 yılı yazında başlayan ve 41 kişiden oluşan ilk yaz kampında hoca ve talebelerin durumunu görmek, başarılarını tespit etmek üzere İlim Yayma Cemiyeti tarafından Mahir İz Hocamız görevlendirilmişti. Kendisini işte o zaman ve orada tanıma bahtiyarlığına ulaştım.

Fiziki yapısına baktığınızda pehlivan yapılı, heybetli bir insan olan hocamızın asıl heybeti, konuşmaya başladığında daha iyi anlaşılıyordu.

Büyükçınar Hocamız, kampta bize bir taraftan Arapça (gramer-metin okuma-pratik yapma), Belâgat, Tefsir ve Hadis okuturken, diğer taraftan Cuma günleri, önce köyler, daha sonra Yalova, Karamürsel ve Gölçük gibi ilçeler, Adapazarı, İzmit, Bursa ve nihâyet İstanbul gibi illerde vereceğimiz vaazlar ve irâd edeceğimiz hutbelere altyapı oluşturmak üzere tebliğ ve irşat dersleri de veriyordu.

Biz hocamızın anlattığı tebliğ ve irşat konularını not alır, ders bitince de ağaçların altına çekilir, kuş sesleri arasında o haftanın hutbe veya vaazını yazardık. Ertesi gün (muhtemelen perşembe) derste hocanın huzurunda, kaleme alınmış olan hutbe ve vaazlar tartışılır, değerlendirilerek son şeklini alırdı.

İşte böyle bir günde Mâhir Hoca kampımıza çıkagelmişti. Biz çalışmamızı kesmiş, hepimiz kulak kesilmiş Mâhir Hocayı dinliyorduk. O nasıl bir aşk! Nasıl bir şevk, nasıl bir heyecan ve nasıl bir hâfıza! Mükemmel bir hatip olarak irşad edici müthiş bir konuşma yapıyor, gerektiğinde ayet-i kerime ve hadis-i şerifler okuyor, konuyu hikemî şiir ve manzumeler inşad ederek destekliyor, süslüyordu.

Konuşma epey ilerledikten sonra ben, Mâhir İz Hocamın nefeslendiği bir ânı gözlemiş, bütün cesaretimi toplayarak şöyle bir soruştum:

- *“Hocam istikbalden ümitvar mısınız?”*

Bir sessizlik oldu...

Suali soran bendeniz de arkadaşlarımız ve dinleyenler de bu sorunun ruhlarımızı tutuşturacak bir yangınının ilk kıvılcımı olduğunu hocamızı söze başlayınca anladık. Verilen cevap alışılmış cevaplardan değildi ve orada bulunanları âdeta şaşırtmıştı.

- *“Oğlum bırak istikbâli! Hâle bak hâle! Hâlini değerlendirebiliyor musun? Hâlini yaşayabiliyor musun? Odur istikbâl! Her ânını nasıl kıymetlendirebileceğini, bir günün 24 saatinin nasıl yaşanacağını biliyor musun? Odur istikbâl!”*

- *“Hâl nedir hâl? Hâl bulunduğu an, yaşadığın zamandır. Hâli yaşamak demek, kolunun birinin mâzinin derinliklerine, diğerinin istikbâlin yüceliklerine uzanması demektir. O an gerektiği gibi değerlendirilirse hal de istikbal de kuvvet bulur, kudret kazanır.”* dedi ve ekledi, yok yok eklemedi, gürlendi:

“Geçti mâzi çekme istikbâle gam

Gün bugün, sâat bu sâat, dem bu dem”

Ardından sohbet soru cevap şekline döndü. Sonradan anladık ki Hoca kendisine soru sorulmasından pek hoşlanırmış. Bunu bir eğitim metodu ve bir nevi müzakere sayarmış. Hz. Ali'nin “İlim bir kuyudur, müzâkere onun kovasıdır” şeklinde tercüme edilebilecek vecizesini de bu vesileyle kendisinden duymuştuk.

Sohbet sonunda her arkadaşımız bir vaaz veya hutbe konusu çıkarmıştı. Benim kaleme aldığım hutbenin başlığız ise: “İstikbâl mi Hâl mi?” şeklinde idi.

O hafta Hocamızın feyz ü bereketinden beslenen vaaz ve hutbelerimizin ne kadar etkileyici olduğunu söylemeye hacet yoktur sanırım.

Benim merhum Mâhir İz Hocam ile esas yakınlığım, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü ikinci sınıfında kendisinin talebesi olduğum 1969 yılında başlayıp devam etmiştir. O yıllarda İstanbul'da yeterli yurt bulunmadığından birçoğumuz, vazife alabilmiş arkadaşların yanına sığınmıştık. Ben de Boğaz'da Arnavutköy Câmî'inde müezzin olan arkadaşım Mustafa Solakoğlu ile birlikte bu camiin meşrutasında kalıyordum.

Hocamız, yazları Emirgan'da oturuyor, bu aylardaki özel sohbetlerini de Arnavutköy câmiinin avlusunda yapıyordu. Diğer sohbet mekânları zaman ve mevsime göre değişmekle birlikte hatırlayabildiğim kadarıyla yazları Emirgan ve Yahya Efendi Dergâhı ile kışları Erenköy Galip Paşa Camii ve Erenköy Kur'an Kursu başlıca sohbet mekânları idi.

Arnavutköy'de sohbet yazın haftada bir gün ikindiden sonra yapılırdı. Sohbeta 20-30 kişi katılır, fevkalâde faydalı olurdu. Câmiiin imamı Hikmet Ağabey de yukarıda adı geçen arkadaşım da benim gibi Mâhir Hocanın öğrencileri idi. Sohbet esnasında çay ve bisküvi ikram edilirdi. Bu çay ve bisküvilerin masrafını da Mahir Bey karşılamış...

Hocanın sohbetlerine katılanlardan hatırladığım bir kısım zevatı kaydetmek isterim: M. Ertuğrul Düzdağ, İsmâil Erünsal, Yusuf Ziya Kavakçı, Mustafa Bilge, Mahmut ve Vefâ Çamdibi kardeşler, Mahmut Kaya, Mahmut Özakkaş, İsmâil Özdoğan, Hekimoğlu İsmail, M. Şevket Eygi, Mustafa Uzun...

Yaz bitip ders dönemi yaklaşınca Hoca Erenköy'deki kışlık evine taşındı. Emirgan'daki yazlığını, kış boyunca değişik fakültelerden güvendiği üniversite öğrencilerine tahsis edermiş. Hatırladığıma göre bir gün, kendisiyle daha sık ve yakın görüşen arkadaşlardan Mustafa Uzun bana:

- *"Fuadçığım, Mahir Bey hocamız, arkadaşlarımızdan kalacak yere ihtiyacı olan bir kişinin, ders yılı boyunca, Emirgan'daki yazlığında kalabileceğini söyledi. Benden isim istiyor. Biraz uzak ama ismini vereyim mi?" diye sordu.*

- "Doğrusu bu benim için büyük bir nimetti." Hemen kabul ettim.

Kısa zamanda Hocamın Emirgân'daki evine taşındım. Burada, eczacılık fakültesinde okuyan başka arkadaşlar da kalıyordu. İki yıl kış-yaz burada kaldım. Bu vesileyle hocamızı daha yakından tanımış oldum.

En çok dikkatimi çeken Mahir Bey'in "göründüğü gibi olduğu veya olduğu gibi görüldüğü" idi. Bize ailesinin bir ferdi, evlâdı gibi samimi ve nazik davranırdı. Annem gibi saydığım, sevdiğim eşi Mihrinur Teyzeyi de burada rahmetle anıyorum. Bir İstanbul hanımefendisi idi, nefis yemekler yapardı, tattığım ilk incir reçeli onun eliyle pişirilmiş ve soframıza gelmişti. Ailece "yediklerinden yedirir, giydiklerinden giydirirlerdi" desem abartmış olmam. Sonraki yıllarda Büyükçınar hocamızdan sık sık duyduğumuz "**Hayrû'l-ebeveyn men allemeke**/En hayırlı ana-baba öğretmenindir" atasözü şahıslarında tecessüm etmişti.

Bunun daha açık ölçüsünü Mahir Bey'in bütün talebelerinin hafızalarında yer etmiş şu muhteşem değerlendirmesinden de anlamak mümkündür. Bir seferinde arkadaşlar kendisine:

- "Hocam, neredeyse ailenizden daha çok bizimle vakit geçirmenizin sebebi nedir?" diye sorunca şu unutulmayacak cevabı vermiş:

- "Çünkü sizler benim talebemsiniz evlâdım! Bir hoca için talebe, evlâttan da evlâdır! En hayırlı vâris, talebedir! Evlât, ana-babanın idealini suiistimal edebilir; ama talebe çoğunlukla etmez! Hocanın amel-i sâlihini evlâttan ziyade talebesi devam ettirir. Allah muhafaza buyursun, evlât hayırsız çıkabilir; ama talebenin hayırsız çıkma ihtimali daha azdır."

Mahir Bey'i'n bir diğer ölçüsü de:

"Cihan bağında ey âkil budur makbûl-i ins ü cin

Ne kimse senden incinsin ne de sen kimseden incin"

beytinde ifadesini bulan "**lâ zarara velâ zırâr**/zarar vermek de yoktur zarara uğramak da" anlayışı idi. Buna Hocamızın, halâ kulaklarımızda çınlayan okuyuşuyla, Pertev Paşa'nın:

Ne şemm et bülbülün verdin, ne de hârdan incin

Ne gayrın yârine meyl et, ne sen ağyârdan incin

Ne sen bir kimseden âh al, ne âh u zârdan incin

Ne sen bir kimseden incin, ne senden kimse incinsin

Mısrarlarındaki ifadesini bulan tasavvufi ve daha kapsamlı ölçüyü de ekleyebiliriz.

Ayrıca her işin “*amel-i sâlih*”i peşinde olmak da hocamızın örnek alınacak davranışlarından. “*Amel-i sâlih*”i: İslâm’a, Müslümana; insana en iyi şekilde hizmet olarak anlar ve anlatırdı.¹

1968-71 yılları benim Lâleli Câmî’inde hatip olarak görev yaptığım yıllardı. Bilhassa yaz mevsiminde, hutbemi hazırladıktan sonra perşembe günleri hocama dinletir, tavsiyelerini alırdım. Bu benim için çok faydalı olurdu.

Bir keresinde kardeşi Prof. Fâhir İz Bey, eşiyile birlikte Mâhir Bey’i ziyarete gelmişti. İki kardeşin bahçedeki sohbetini ve aralarındaki saygı ve sevgiye dayalı yârenliklerini unutamam. Dikkatimi çeken en önemli husus Fâhir Bey’in hocama çok saygılı davranması olmuştu. Yediveren cinsi bir gül ağacının dibinde gül ve gül kokusu dolayısıyla “Tarikat-ı Furkaniyye” etrafında başlayıp devam eden o deruni sohbeti kaydetmiş olmayı ne kadar isterdim.

Üsküdar Bağlarbaşı’ndaki Yüksek İslâm Enstitüsüne ulaşmak için Emirgân-Beşiktaş-Üsküdar-Bağlarbaşı güzergâhını kullanıyordum. Merhum hocam, Beşiktaş’ta bir bankaya her ay bir miktar para gönderirdi. Zaman zaman o parayı bana verir, ben de enstitüye giderken yolumun üzerindeki bankaya uğrar ve parayı yatırırdım. Bu hatırayı nakletmekten maksadım, Hocamızın örnek bir davranışını hatırlattığındandır: Almamak için ne yaparsam yapayım, ne söylersem söyleyeyim, hocam o günkü yol parasını, üstelik dolmuş ücreti üzerinden mutlaka verir ve eklerdi:

-“*Tarikat-ı Furkâniyye’de usûl budur evlâdım!*”

Tabii böyle bir tarikat yoktu, ama hocamız, bir Müslümanın hayatını Kur’an ve Hadisin inceliklerine uygun yaşaması gerektiğini bu tabirle ifade ederdi...

---

¹ Hocamızın, pek çok yazı ve sohbetinde üzerinde durduğu “Amel-i Salih meselesi”ni daha iyi anlamak için onun bu konuda neşredilmiş makalelerinin toplandığı *Din ve Cemiyet* (İstanbul 2017, 6. Baskı) kitabının herkes tarafından dikkatle okunması gerekir. Hatta bana göre, her İmam-Hatip ve İlahiyat talebesinin İslâm’ı daha iyi anlamak ve anlatmak üzere bu eseri, ders çalışır gibi titiz ve dikkatle okumaları lâzımdır.

Hocamın Yakın Çevresinden Fuad Şemsi Bey'i Ziyaret

Osmanlı Maarif Nezâreti şube müdürlerinden olan Fuad Şemsi İnan (1886-1974), Mehmed Âkif Ersoy'un *Safahat*'ın altıncı kitabı *Âsım*'ı, "Kardeşim Fuad Şemsi'ye" başlığıyla ithaf ettiği yakın dostu idi.

Mâhir Bey, Fuad Şemsi Bey ile komşu idi. Emirgan'daki evlerinin bahçeleri bitişikti. Hocamdan Fuad Şemsi Bey'in orada oturduğunu öğrenince evde kalan birkaç arkadaşıla kendisini ziyaret etmeye karar verdik. Randevu alarak kendisini ziyaret ettik.

Bizi kütüphanesinde karşıladı. O zaman seksenli yaşlardaydı. Ama bir Osmanlı münevveri olduğu her halinden belli, dinç görünüşlü, gözleri çakmak çakmak, yüreğinden konuşan bir zat ile karşılaşmıştık. Konuşması Hocamı andırıyordu. Nitekim merhum Mâhir İz Hocam, hatıratında ondan bahsederken şöyle diyordu: "*Ben fikren bana bu kadar yakın kimseye rast gelmedim. O konuşurken kendimden geçerdim; ben konuşuyorum zannedirdim.*"

Fuad Şemsi Bey, o gün bize Tefvik Fikret'in "Târih-i Kadîm" ine yazdığı "Hak" isimli reddiyesinden bahsetti, uzun uzun manzumeler okudu. Hocamla aynı yıl vefat eden, onun vasıtası ile kendisini tanıma imkânı elde ettiğim dürüstlüğüyle tanınmış, üstün karakter sâhibi ve evinden hiç çıkmayan bu cerbezeli zatı rahmetle yâd ediyorum. Bu arada şunu da belirtmeliyim ki Hocam, onun gibi Osmanlı bakiyesi birkaç ismi daha tanımamıza vesile olmuştu.

Mehmet Âkif Ersoy'u Anma Merasiminde Hocamızı Dinlerken

İstiklâl Marşı şairimiz Mehmet Âkif Ersoy için Yüksek İslâm Enstitüsü talebeleri olarak Kadıköy Halkevi'nde bir anma merasimi düzenlemiştik. Programı takdim vazifesi bana verilmişti. Konuşmacılar arasında Mâhir İz'in yanında diğer bir hocamız Ömer Çam ile başka hocalarımız da bulunmakta idi.

Âkif'in, İstiklâl Marşı'nın dışında Bülbül, Ordunun Duâsı, Çanakkale Şehitlerine ve Köse İmam gibi bazı bestelenmiş eserleri de Aydın Tarı idaresindeki Enstitü öğrenci korusu tarafından başarı ile icra edilmişti.²

Bu güzel anma gecesinde Ömer Çam Hoca, konuşmasına *Safahat*'tan uzun uzun parçalar yerleştirerek ezbere ve çok güzel bir şekilde

---

² Hatırladığım kadarıyla koroda Nuri Özcan ve Mustafa Uzun gibi sonradan Enstitü'de asistan olacak arkadaşlar da vardı.

okumuştı. Sıra Mâhir Bey'e geldiğinde kendisini konuşmasını yapmak üzere sahneye dâvet etmişim. Sözlerine Ömer Çam'ı kastederek "Hâfızasına maşâallah!, Nâtıkasına bârekellah!, İnşâdına tebârekallah!" diyerek başladı; Hocası ve dostu Mehmed Âkif hakkında irticalen nefis bir konuşma yaptı. O günkü şartlarda kayıt imkânımız olmadığı için tespit edemediğimiz bu konuşmanın zayi olmasına hâlâ yanarım.

Ancak rahmete vesile olması ümidiyle Merhum Ömer Çam Hocamızın,³ Mehmed Âkif için yazdığı ve anma gecesinde okuduğu, kendisinden aldığım kısa bir şiirini aktarmak istiyorum:

Mehmed Âkif e

*Şi'rin, bizi yazmıştı hayâtında senin
Millet, baba kaybetti vefâtında senin
Hâlâ okuruz ağlayarak kendimizi
Ey ölmemiş Âkif, Safahât'ında senin*

*Toprak! Sen ona kol kanat oldun öyle kucakla
Bilmezsin o gökten de bu yerden de temizdi
Ey yeryüzü! Ma'bed kesilip Allah'a yüksel
Koyunda yatan gölge bizim Âkif'imizdi*

Ömer Çam

Hocamızın sohbetleri gibi Yüksek İslâm Enstitüsündeki Tasavvuf Tarihi dersleri de çok heyecanlı geçiyordu. 80'e yaklaşan yaşı sebebiyle âilesi bu heyecanın kalbine zarar verebileceği endişesini taşıyordu. Eşi Mihrinur Teyze bir gün benden, "hoca derste heyecanlandığında ayağa kalkıp oturmamı veya elimi kaldırarak hocamıza sakinleşmesi gerektiğini hatırlatmamı" istediler. Bunu derslerde uygulamaya çalıştım. Ama bazen, kaç kere oturup kalktığımı, elimi kaldırdığımı Allah bilir. Böyle durumlarda sanki beni görmez konuşmasına devam ederdi. Bazen de beni fark ettiğini anlardım, fakat, sanki bıyık altından gülerek aynı heyecanla derse devam ederdi.

İlk baskısı 1969 yılında İstanbul'da yapılmış olan ve ders kitabı olarak okuduğumuz "*Tasavvuf*" adlı eserini "Yüksek İslâm Enstitüsü'nün, istikbâlin mânevî mimarı, değerli talebelerine..." ifâdesi

³ Ömer Çam (1923-2002): Sonraki Yıllarda Enstitünün Müdürlüğünü de yapmış olan hocamız, Mahir Bey gibi talebeyi etkilemesini bilen, başarılı bir öğretmen ve eğitimciydi. Aynı zamanda şair olan Hocamız, pek çok şiiri hafızasına almış olup, *Safahat*'ı ezbere bilirdi. MÜ İlahiyattaki pek çok eğitim hocasını da yetiştirmiştir. Adı Pendik Ömer Çam Arapça ve İngilizce Hazırlıklı Fen ve Sosyal Bilimler Proje Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde yaşatılmaktadır.

ile öğrencilerine ithâf etmiştir. Bana lütfettiği nüshası muhterem hocamın “*Bihî, Oğlum Fuad Günel’e 1 Mayıs 1969 Mahir İz*” cümlesini taşımaktadır.

Mâhir İz’in Evinde Bir Ziyâfet

Hocam zaman zaman arkadaşlardan oluşan 5-10 kişilik grupları evinde yemeğe davet ederdi. Bir seferinde arkadaşlarla beraber ben de bu ziyafete katılmıştım. Bir taraftan Mihrinur Teyzenin leziz yemeklerini yiyor, diğer yanda hocamızın enfes sohbetini dinliyor, hem midemizi, hem kafamızı doyurup, dolduruyorduk. Hocamız yemeklerden, neyin nerede, ne zaman ve nasıl yeneceğinden iyi anlayan, günümüzdeki tâbirle iyi bir “gurme” idi. Masaya gelen her yemek için anlattıkları, naklettiği fıkralar, söylediği beyitler, bunlardan hareketle bağladığı konular hakkındaki sohbeti hepimizi âdeta mest etmişti. Yemekten sonra aynı minval üzere, fakat daha ciddi mevzular üzerindeki sohbet ise farkına varmadan gece yarısına doğru uzamıştı. O yıllarda İstanbul’da hayat geceleri nerdeyse durduğu, nakil vasıtaları 24’ten sonra çalışmadığı için mecburen sohbetinden ayrılmak üzere hocamızdan izin alıp evden çıkarken her birimize “diş kirası” adı altında bazı hediyeler verildi. Bana verilen hediye ne olduğunu hatırlamamakla beraber, “diş kirası” tâbirini ve uygulamasını ilk defa o gece orada duyduğumu unutmuyorum, Bir de Hocamızın bu uygulamasından nasibimizi aldığımızı.

Son Ziyâret

Hocamız bir süredir hasta idi ve evinde istirahat ediyordu. Yine birkaç arkadaş Mihrinur Teyzemiz’den izin alıp saadet-hanelerine ziyârete gittik. Gördüğümüz manzara hepimizi şaşırtmış ve çok üzmüştü. O heybetli, pehlivan yapılı insan güzeli Mahir Hocamız gitmiş yerine adeta 10-12 yaşlarında bir çocuk gibi bedeni küçülmüş başka bir insan gelmişti. Yatağın içinde öylece yatan hocamızın elini öptük, bir süre kaldık, üzüntümüzden neler konuştuk hatırlamıyorum... Hem ne hocamızda, ne de bizde konuşacak hâl kalmamıştı zâten... Her halde ondan duyduğum:

“*Mine’l-kalbi ile’l-kalbi sebîlâ*”

vecizesinin manzum tercümesi olan: “*Dil dili var dilden dile*” mısraının ifade ettiği surette kalben helâlleşip, üzüntü içinde ayrılmıştık...

Bizim gibi Mâhir Bey'in talebesi olan Mehmed Ali Sarı hocamız da hastayken ziyârete gittiğinde Hocanın, Hâfız-ı Şîrazi'ye ait şu beyti okuduğunu nakletmişti:

*“Ne şükûfe ne berkî ne semer ne sâye-dârem;
Heme hayretem ki dihkân be çi-kâr-ı kişt mârâ”⁴*

Bu nakil bana merhum Hocanın, Şeyh Galib'in “âteş” redifli meşhur şiirinin şu ilk beytini her münâsebet düştükçe okuduğunu hatırlattı:

*“Gül âteş, gülbün âteş, gülşen âteş, cûybâr âteş
Semender-tıynetân-ı aşka bestir lâle-zâr âteş”⁵*

Mâhir İz Hocanın bu manzûmeyi aruzun âhengine riâyet ederek, veznin mûsıkisini hissettirerek etkileyici, müthiş bir heyecanla okuduğunu hatırlıyorum. Bizlere de ezberlettiği şiirler arasında, Âkif'in “İstiklâl Marşı”, “Çanakkale Şehitlerine”, ve “Bülbül”ü, ile Mithat Cemal Kuntay'ın “Meçhul Asker'e” ve “Kimdim” adlı şiiri hâlâ ezberimdedir.

Allah rahmet eylesin, mekânı cennet olsun!..

2. Bölüm

Bundan önceki kısımda kendisini tanımakla bahtiyar olduğum merhum Mahir İz hocamla bazı hatıralarıma yer verdim. Şimdi de Mahir Bey'in vefatı münasebetiyle yazı yazan dost ve talebelerinin yazılarından onun tasavvuf anlayışını fiili olarak hayat tarzına yansıtan bazı alıntılar yapmak istiyorum ki bu bize, merhumun Hakk'a ulaşmak için tasavvufta benimsediği usul ve tuttuğu yolu göstermesi bakımından önemlidir.

Talebelerinden Mehmet Çavuşoğlu şöyle diyor:

Mahir Bey Hoca ile Mehmet Âkif'in “Asım'ın Nesli” dediği neslin son temsilcisi gitmiştir. Onu tanımış olanlar Müslüman-Türk ahlakının, terbiyesinin ne olduğunu; fedakârlığın, feragatin, karşılıksız, sadece hizmet için ve Allah rızası için hizmet etmenin nasıl olduğunu gördüler. Kafasını gözüne vurula vurula şahsiyeti allak bullak edilmiş bir deli haline getirilen milli kültürün sıhhatli halini, o kültürle yetişen insanın en mükemmel örneğini onun şahsında gördüler. Bütün bunlar, onun konuşma tarzı da ilave edilerek uzun zaman anlatılacaktır. Hepimiz

⁴ “Ne çiçeğim, ne yaprağım, ne meyvem, ne de gölgem var; Bahçıvanın beni bu bahçeye niçin diktiğine şaşıyorum.”

⁵ “Gül ateş, gül yetişen toprak ateş, gül bahçesi ateş, ırmak ateş; (ateşte yaşayan masal hayvanı) semender yaradılışlı aşıklara, ateşten müteşekkil bu lale bahçesi ne kadar da yakışır.”

böyle bir insanı tanımış olmakla övüneceğiz. Övünmekle kalmayıp kendisine o karakterden pay ayıranlar yeni Mahir Beyler olacaklardır. Nasıl ki Mahir Bey, Âkîf'in karakterinden kendi payını almış ve kendisinden sonra gelenlere dağıtmışsa...⁶

Taş Mektep diye anılan Ankara Sultanisi'nden (1913'ten itibaren) Mahir Bey'in talebesi olan İhsan Kaftangil onun hakkında şöyle diyor:

...Karâbet üstü bir bağlılığım bulunan kıymetli Ağabeyim ve muhterem hocamız, son nefesini verinceye kadar bir beşer olarak ahdesine terettüp eden bütün vazifelerini vicdan huzuru ile yerine getirerek yaşamış; Hak aşığı, mefkûre mücahidi, fazilet ve kemâl ehli, doğuştan halim, selim ve tab'an vakur, kuvvetli iman ve akide sahibi, mütevekkil ve her haliyle münevver ve mütekâmil bir insandı. Nefsine kanaatkâr ve fakat herkes için çok mükrimdi.⁷

Yusuf Ziya Kavakçı ise şöyle diyor:

Hocamda Hazreti Peygamber ahlakından bir parça vardı. Tanıdığım kimseler arasında sayıları onu geçmeyen örnek insanlardan biriydi. Gill ü gışsız, pırl pırl Sünni bir ruha sahipti. Belki Peygamber ahlakına tam olarak sahip bir tek kimseyi bulmak imkânsız fakat her birinde bir parça Peygamber ahlakı olan birkaç kişiyi bulmak ve onları örnek almak mümkündür. Hocam bence böyle bir zattı.⁸

Mehmet Ertuğrul Düzdağ hocası Mahir İz'in hayatındaki izlerini şöyle hulasa ediyor:

Haydarpaşa Lisesi'ndeki hocalığının son senesinde kendisine talebe oldum... Bu, ömür boyu -herkes gibi- bir adım ardından koşup duracağım kaderimin en güzel tecellisi imiş.

O yıldan beri, sohbetlerine katıldım; evinde kaldım, ekmeğini yedim; pek çok iyiliğini gördüm. Lütüflarının hayatımdaki yerini ve değerini bu dünyada ifade edebilecek vasıta yoktur.

Gizlilerin açılacağı Huzur-u Rabbi'l-Âlemin'de, bütün cihan halkının, o zatın gönül zenginliğini de hayretle temaşa edeceğinden eminim.

Dini ve dünyayı kendisinden öğrendim. Aciz kalemimden çıkmış ve çıkacak, hayırlı ve faydalı her kitap, onun irşadı ile, onun eseridir.

---

⁶ Tohum (Fikre, Sanata, Ruha) Mâhir İz Özel Sayısı Mart 1975, Sayı 86, s 13, İstanbul

⁷ Tohum, Sayı 86, s 15-16, İstanbul

⁸ Tohum, Sayı 86, s 18, İstanbul

*Bizlere, Hak yolunda tükenmez bir hayatıyet ve iyimserlik misali oldu.
Ona benzemek ne kadar zor...⁹*

“Mahir Hoca kimdir?” sorusuna Osman Öztürk (özetle) şöyle cevap veriyor:

Maaşının zekâtını aldığı gün veren, talebelerini gözünün bebeği gibi kollayan, İmam-Hatip ve Yüksek İslam Enstitüsü camiasına ayrı bir alaka gösteren, Kur’an okurken ve dinlerken teslimi ruh edene kadar ayeti kerimelerin esrarı ile meşgul olan.

Kimseyi incitmeyen ve kimseden incinmeyen,

Dedikodu nedir bilmeyen,

*Talebeleri ve dostlarının ikbali ile hayatının en mesut anlarını yaşayan,
Yeni bir şey aldığı anda evvelce mevcut olanı muhakkak tasadduk edendir.*

Bir memlekete gittiğinde, evvela oradaki âlimleri tespit edip, sonra köyde dahi olsa onları ziyaret eden,

25 kuruşluk posta pulu dahi olsa kimseye yük olmamayı şiar edinen,

Emir bi’l-maruf nehîy ani’l-münkeri hayatı boyunca terk etmeyen,

“İnsanlara teşekkür borcunu ödemeyen kimse Allah’a şükür etmiş olmaz” diyerek en küçük ikramlara en büyük teşekkürle mukabele eden,

Kim yazarsa yazsın kendisine gelen her mektuba ve tebrike “es-Selâmi tetavvü’un ve’r-raddü aleyhi ferîda” (selam gönüllülüktür; (nafiledir) zorlayıcılığı yoktur ancak selama cevap vermek farzdır.) ibaresini tekrar ederek muhakkak cevap verendir.

Ve nihayet Osmanlılığın son mümessillerinden bir zat-ı sûtûde (her türlü övgüye layık) sıfattır.¹⁰

Şimdi de Mahir İz’in asistanı merhum Selçuk Eraydın’ın “Mahir Hocanın Ardından” başlıklı yazısından bazı alıntılar yapacağım. O yazısına şöyle başlıyor:

Şair olsaydım hocam için mersiyeler yazar, tarihler düşürür, bütün meziyetlerini mısralarda noktalamak isterdim.

O, hayatını imanlı gençlerin yetişmesine ve kibleye çevrilen yüzlerin çoğalmasına vakfetmiş eşsiz bir insandı.

⁹ Tohum, Sayı 86, s 19, İstanbul

¹⁰ Tohum, Sayı 86, s 22-23, İstanbul

Onun sınıf kürsüsünde ayakta, sağ elini havaya kaldırmış bir durumda, pür heyecan şu cümleleri söylediğini her an duyar gibi oluyorum: “Din cemiyet dinidir! Müslüman, başkasının elinden tutan insan demektir. Hakk’ın rızası, kulun rızasına bağlıdır. Allah’ı memnun etmek için kulu memnun etmek lazımdır.”

Sık sık tekrarladığı ve herkesin bilmesini istediği hususlardan biri de Kur’an-ı Kerim’de imandan sonra zikredilen “amel-i salih”tir. Mahir hoca bu kelime üzerinde ehemmiyetle durur, ders ve sohbetlerinin büyük bir kısmını bu mevzua hasrederdi. “Amel-i salih zamana, zemine, insanların kabiliyetlerine göre değişir” derdi. Kuvvetlinin amel-i salih’i zayıfın elinden tutmak, zengin’in fakire infak etmek, sıhhatlinin hastaları ziyaret etmek ve onlara yardımda bulunmak vs. olduğunu söylerdi.

Tasavvuf derslerinde, bilhassa Nakşibendiyye Tarikatında Urefay-ı Meşayih’in kabul ettiği “halvet der encümen” fikrine; prensibine iştirak eder, halvet ve uzletin bu kadar veciz bir tarzda izah edilmediğini söylerdi. Muhterem hocamın, bu vesileyle söylediklerini ehemmiyetine binaen arz etmek isterim: “Halvet, insanı cemiyete karşı olan vazifesinden alıkoyar. Hâlbuki din cemiyet dinidir, yardımlaşma dinidir. Cemaat vacibe yakın bir emirdir. Bu dinî emirler toplumun kuvveti ve saadeti içindir; fert onun içinde erir, kendini düşünmeyip cemiyeti düşünmek tarikat prensibidir. Kendini öne atan adam dünyada da ahirette de yalnız kalır.

Halvetten maksat halktan alakayı kesip hakla beraber bulunmaktır. Bu insanlardan uzaklaşıp Hakk’ı zikir ve tefekkür manasına gelmez.

Halvette kalacağım diye halktan uzaklaşıp, bir kenara çekilmek mesuliyeti muciptir. Zira kulun sorumluluğu sadece kendi nefsinden değil, en yakınlarından başlamak üzere bütün cemiyet fertlerinedir.

Cemiyeti ve halkı bir tarafa bırakarak yalnız kendini düşünmek Peygamber (sav) Efendimizin sünneti ile bağdaşmaz...”

O, Kur’an-ı Kerim’in: “...Olgun insan Allah’a saygı duyardır...” (Hucurat 49/13) mealindeki ayeti kerimeyi hayat düsturu kabul etmişti. İnsanların birbirinden üstünlüğünün Allah’a iman edip, iyi ve faydalı işler yapmakla, yani amel-i salih ile mümkün olacağına inananlardandı.

Mahir hoca ilmi ile âmil bir adamdı, edebi alanda “muşârun bil-benan”dı (parmakla gösterilirdi). Türkçe, Farsça ve Arapça çetin beyitleri rahatlıkla hallediverirdi.

Onun 12 Ağustos 1971 Pazartesi sabahı vaki sunûhatını (kalbine doğan şeyleri) nakletmeden geçemeyeceğim. O gün bana şunları yazdırmıştı:

*“Tarîk-i Furkan ferdidir. Tarikat-ı Furkaniyye cem’idir.
Tarik-i Furkan imamete, tarikat-ı Furkaniyye cemaate götürür.
Her medrese “ene”ye, hakiki dergâh “nahnü”ye müntehîdir.
İmamet sıfat-ı zâiledir, cemaat keyfiyyeti bakiyyedir.
İmamet gülü sakidir, cemaat bizzat güldür, evrak-ı mütedahilesidir.
Herkes imam olmaz, her fert cemaate dâhildir.
İmam azledilebilir, cemaat “la yeteazzel”dir.
İmamet hayat-ı faniyyedir, cemaat ilâ ahiri’d-devran bakidir.
İmamet müteayyendir, cemaat “la teayyün”dür.
İlim cesettir, irfan ruhtur.
Sükût alamet-i cemâd, sohbet eser-i hayattır.
Teallüm bir kişinin içtiği sudur, talim nehr-i câridir.
“İnni ene” Mabud-i bi’l-Hakk’ın sıfatıdır, “Nahnü” maaş-ı ubûdiyyetin
vasfıdır.
Medrese talim, dergâh tehzib eder...
Medresede tefekkür, dergâhta tezekkür esastır.”
Son ziyaretimde bir ara muzdarip ve bitkin vaziyette yüzüme bakarak
şunları söylemişti:
“Oğlum Cenabı Hakk’a dua günde beş vakit ama şükür her zamandır.”
Millet kıymetli bir evladını daha kaybetti, hepimizin başı sağ olsun.
Sözlerimi merhum Hafız Yusuf Bey’in beytiyle bitirmek istiyorum:
“Mâlûm idi bence yüzünün aklığ amma
Mâhir, ser-i sevdâda beyazlanmış efendim.”¹¹*

3. Bölüm

Bu kısımda merhum Mahir İz hocamızın “Tasavvuf” anlayışı hususuna yer vermeye gayret edeceğiz.

Genel olarak tasavvuf, “İslam’ın zahir ve batın hükümleri çerçevesinde yaşanan manevi ve deruni hayat tarzı” olarak tarif edilir.¹²

Tarikat ise, “Tasavvufta Hakk’a ulaşmak için benimsenen usul, tutulan yol” şeklinde özetlenir.¹³

Mahir hoca, “Tasavvuf, zikir ve fikirden ibarettir” der ve şöyle devam eder:

Zikir; Hakk’ın kâinattaki bin bir tecellisini görüp onu tespîh ve takdis etmektir. Yani hakkı âsârını, âyâtını, hilkatî tetkik ile düşünmekten

¹¹ Tohum, Sayı 86, s 22-23, İstanbul

¹² DİA, 40/119.

¹³ DİA, 40/95.

ibarettir. Evrâd, ezkâr, Kur'an-ı Kerim tilaveti hep buna birer vesiledir. Her türlü ibadet birer zikirdir; namaz ise etemm-i zikirdir.

Fikre gelince; Kur'an-ı Kerim, hemen her surede, her vesileyle insanı tefekkürü (Sebe' 34/46, -Bakara 2/219,266, -el-En'âm 6/50), tezekkürü (El-En'âm 6/80,152, -es-Secde 32/4), ta'akküle (Bakara 2/164,170,171, -el-Mâide 5/58,103) sevk ediyor.

"İntişar-ı İslam Tarihi" tetkik edildiği zaman görüüyor ki, dinin, ilmin neşri için bir taraftan medreseler kurulurken, diğer taraftan irfan yoluyla hakâyık-ı ilahiyeyi öğrenmek ve Hakk yolunda bulunmak için dergâhlar, Hankâhlar, çilehaneler de birlikte teessüs etmiştir. Bir şehirde ne kadar cami varsa, bir o kadar da veya yarısı kadar tekke mevcuttur.

Mahir hoca bundan sonra meşhur tarikat pirleriyle önemli mutasavvıfların tasavvuf hakkındaki görüşlerine yer veriyor ki biz bunlardan birkaçının tasavvuf tarifine temas edeceğiz:

Maruf el-Kerhî (ö. 200/815-16):

"Tasavvuf, gerçekleri almak, mahlûkatın elinde olan şeylere gönül bağlamamaktır."

Serî es-Sekatî (ö.251/865):

"Tasavvuf üç manayı içine alan bir isimdir.

a) Marifetin nuru vera'ın nurunu söndürmez.

b) Kitap ve Sünnet'in zahirine muhalif olacak şekilde ilm-i bâtından bir söz ile konuşmaz.

c) Kerametleri kendisini Allah'ın mahrem olan sırlarını belirtmeye teşvik etmez.

Ebu Hafs el-Hattât (ö. 260/874):

"Tasavvuf tamamen edepten ibarettir."

Ebu'l-Hüseyn en-Nûrî (ö. 295/908):

"Tasavvuf ne şekil ne ilimdir, o sadece güzel ahlaktan ibarettir."

Cüneydi Bağdâdî (ö. 297/ 909):

"Tasavvuf, Hakk'ın seni senden gidermesi ve kendisiyle ihya etmesidir."

"Tasavvuf, mâsivâ ile alakayı keserek, Cenabı Hakk ile beraber olmaktır."

Nitekim İmam Gazzâlî'nin (ö. 505/1111) tarifi de buna yakındır:

“Tasavvuf, münhasıran kalbi Hakk’a bağlayıp mâsivâdan ilgiyi kesmektir.”

Mahir İz hocamız mâsivâdan ilgiyi kesmeyi şöyle açıklıyor:

“Şimdi sâlikin mâsivâdan kendisini nasıl sıyrabileceğini düşünelim:

“...Mâsivâdan ilgiyi kesmek demek maddeye gönül vermemek, ona bağlanmamak demektir; yoksa madde ile meşgul olmamak demek değildir. Sofî, herkes gibi umumi hayata karışacak, kendi işini ve başkalarının işlerini yapmaya çalışacak, mukadderse zengin olacak, hiçbir surette Hakk’tan ayrılmayacaktır. Fakat bütün bunlara gönlünü bağlamayacak, Malikül-mülk’ü düşünecek, bugün kendi elinde Hakk’ın emaneti atâsı olan her türlü emanetin, yarın başkasının eline geçmesinin tabii olduğunu teemmül edecek ve gaybından dolayı asla müteessir olmayacaktır. Bir mutasavvıf şairin:

“Ehli tevhit olmak istersen sivâya meyli kes

Aç gözün merdane bak Allah bes baki heves.”

dediği gibi Haktan Mâadasına gönülde yer veren kimse, muhabbet ve aşk ile şirk-i hafîye kadar gidebilir.”

“Tasavvuf, sulh ile değil, Cenk ile hasıl olur.”

Hasıl tasavvuf, mücahede ile elde edilir.

Ebu'l-Hasan el-Müzeyyen (ö. 328/ -):

“Tasavvuf Hakk’a inkiyâttır der.”

Buradaki Hakk’a inkiyât, mertebe-i rızadır ki; rıza tarikatta müntehay-ı meratıptır, sabırla tev’emdir(ikizdir).

İmdi Süllem-i rızadan, arş-ı hakikate yükselebilmek daima Hakk’ın yolunda bulunmakla yani: “Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah’ı anarlar...” (Âli İmran 3/191)

ayet-i celîlesini bir an bile hatırdan çıkarmayarak, evâmire mülâzemet, nevâhiden mücânebet, Allah ve Resulü’ne ve onlara tabi olanlara sırf muhabbet beslemekle, halkın içinde onlara rehber olarak çalışmakla mümkündür. Bu bir hususiyettir, bu hali herkesin görüp idrak etmesi mümkün değildir.

Merhum Mahir İz Bey zikir konusunda şöyle bir hulasa yapıyor:

“Mesela, bütün tarikatların üssü’l-üssü zikirdir. Bu, Allah’ın Kur’an-ı Keriminde beyan buyurduğu emirleri iktiza eder. İnanmış bir adam bu zikirlerin en etraflısı olan namazı alsa, bilinen farz ve vacip namazlardan başka, iyi bir vesile ile işini ve mükellef olduğu hayati vazifelerini ifa ettiği zamanların dışında, gerektiği gibi iki rekât namaz kılsa, hatıra gelen ve gelmeyen zikir enva’ının en mükemmelini ifa etmiş olur. Çünkü namaz, erkân-ı ma’lûme ve efal-i mahsûsa ile bütün vücudun ve varlığın zikretmesidir.

Tekbir ile başlayan namaz, selam ile sona erinceye kadar, içinde okunan ayetler, salât ve selamlar, tesbihler, dualar ve niyazlar ile zikir mefhumunu bütün şumûlüyle ihata eder. Bunun dışında işi ve vazifesi başında Hâlikının kadrini muhtelif sebep ve tedâillerle, hatta yaptığı işin içindeki Hakk tecellilerini görebilen ve görüp anlamak için düşünen bir mümin, zikr-i daim içindedir. O esnada dilinin evrâd ve ezkârından bir kelime dahi söylememiş olması zikir hükmünü değıştirmez; çünkü tezekkür de bir zikirdir. Fakat görüp veya düşünüp anladığında “Sühhanallah”, “Allahu ekber” demesi, elbette efdaldır.

Dünyaya gelip de, mazhar olduğu nimetlerden dolayı şükür için ibadete fırsat ve imkân bulan kulun, bahtiyarlığını anlayıp, Hâlikı’nın tam rızasını tahsil etmek üzere yollar araması da bir zikirdir.

İşte bu yolların en verimlisini, en efdalini arayıp bulmaktır. Kitabın ışığında, aklın rehberliği ilk merhaleyi irşaddır. Karşısına çıkacak ve ona elini uzatacak mücerreb bir kâmilin delaleti şüphesiz yolu kısaltır.

Tasavvuf bahsindeki bazı tariflere ve Mahir iz hocanın tasavvuf anlayışına kısaca temas ettikten sonra, merhumun “Tasavvufun konusu ve gayesi” hususundaki görüşlerine kısaca yer vererek yazımızı tamamlamaya çalışalım.

Tasavvufun Konusu:

İlim zahir ve batın olmak üzere iki kısımdır. Zahir ilimler de, şeriat ilmi yani nakli ilimler, ulûm-i tabîa ve tecrübiyye, yani müsbet ilimler olmak üzere ikiye ayrılır.

İlmi bâtın ise, zevkan bilinen ilimdir, yani imanın, İslam’ın, ihsanın zevkan bilinmesidir ki, ileride göreceğimiz Sofi ıstılahlarının medlûlü tasavvufun mevzuunu teşkil eder. Bunlardan başlıcaları:

Nefsini bilmek, kalbini bilmek, nefsini temizlemek, kalbini temizlemek, mükâşefe, müşâhede, makamlar, kurb, vusûl, fenâ, bekâ, sekr, sahv, işaret ve ilham gibi hallerdir.

Tasavvufun Gayesi:

Hazreti Peygamber Efendimiz (sav) hâtemü'l-enbiyâ olarak gönderilmelerinin sebebini kendileri bizzat şöyle buyurmuşlardır: “Ben mekârim-i ahlakı tamamlamak için gönderildim.”¹⁴

Binaenaleyh, tasavvufun ulaşmak istediği gaye, ahlakın kemâl mertebesine varmak için her hususta Peygamberimizin gittiği ve gösterdiği yoldan yürüyüp, iç ve dış olgunluğu itibarıyla insanlığın kemâline en güzel örnek olan fahr-i kâinatın hakiki vârisi olmaktır.

İnsan iki hakikatten müteşekkildir; ceset ve ruh. Ruh için Kur'an-ı Kerim'de:

“Onun şeklini tamamladığım ve ona ruhundan üflediğim vakit.” (Hicri 15/29).

“Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki: Ruhun ne olduğunu ancak Rabbim bilir...” (İsra 17/85) buyrulmuştur.

İnsanın ikinci hakikati olan anasır ve eczâ' için ise:

“Onu topraktan var etti (Âli İmran 3/59),

“Onu çamurdan yarattın.” (Araf 7/12) ayetleri vârid olmuştur.

Şimdi latif olan ruh, kesif olan bedene girince anasırın ruh üzerine yaptığı tesirler, ruhun safvet-i asliyyesine hâlel getirdiğinden ve insanın kemâli ancak, ruhun safvetini muhafaza ile mümkün olacağından, ruhun cismin üzerine galibiyetini temin için alınan tedbirler, tasavvufun gayesini teşkil etmiştir.

Tohum dergisinde “Basından seçmeler” bölümünde Tercüman gazetesi muharrirlerinden merhum ve meşhur Ahmet Kabaklı'nın Mahir Bey'in vefatından beş gün sonra (14 Temmuz 1974) “Mahir İz Hoca” başlığı ile kaleme aldığı yazısının bir bölümü ile konuya nihayet verelim. Ahmet Kabaklı şöyle diyor:

---

¹⁴ Muvattâ', İmam Mâlik, Ebû Hureyre (r.a.)'den...

Benim dilim kâfi gelmiyor. Eşsiz bildiği Şeyh Gâlib'in "Esrar"a söylediği mersiye ile ağıt eyleyeyim:

*Zât-ı şerîfi âleme bir yâdigâr idi
Fakr ü fenâ vü aşk u hüner berkarâr idi
Her şeb, misâl-i şem' benimle yanar idi
Sâye gibi yanımda enîs-i nehâr idi
Hakk'a tamam âşık idi, yâr-ı gâr idi
Birkaç zaman muammer olaydı ne var idi
Allah verdi aldı yine kurb-ı Hazret'e
Biz kaldık intizâr ile rûz-ı kıyâmete.
Âhir nefeste sohbeti muhabbet oldu âh!
Bir yâre vurdu bağırma âh derd-i firkat âh!*